

ШКОЛА СИСТЕМАТИЗАТОРА

Специфіка систематизації видань у класі "82 Література. Літературознавство"

Керуючись нормативним документом ДСТУ 6096:2009 (ГОСТ 7.90–2007, MOD). Універсальна десяткова класифікація. Структура, правила ведення та індексування, зокрема п. 1.3 "Стандарт не розповсюджується на індексування художньої літератури для масових бібліотек", та враховуючи методичні вказівки до записів класів 82 та 821, розпочинати систематизацію видань потрібно з аналізу фонду (його побудова та зручність у використанні) й ухвалення рішення, за яким принципом збирати літературу в цих класах: за мовним, за країнами чи за жанрами. Який остаточний принцип систематизації обрали, такого й слід дотримуватися надалі, прийнявши або методичне рішення, або створивши алфавітно-предметну картотеку, яка стане у пригоді фахівцям.

Перевага систематизації художньої літератури за УДК для національних бібліотек у світі надається окремим мовам і мовним сім'ям, саме ця побудова дає змогу провести аналіз в онлайн-середовищі щодо найбільш уживаних та найбільш використовуваних мов. Для точної побудови індексу УДК потрібно звернути увагу на мову видання (якщо видання в перекладі — зазначити мову оригіналу), країну, де мешкає і працює автор, роки його життя. Якщо вибираєте за мовною ознакою (розділ 821 деталізувати за допомогою загальних визначників мови

(ЗВ)=1/=9 (Таблиця 1с) із заміною знака рівності крапкою), то, відповідно, слід будувати точні індекси УДК.

Наведемо кілька прикладів із розшифруванням:

821.161.2Шев7Коб Кобзар Т. Г. Шевченка,

де: 821.161.2 — мова видання українська, Шев — А/Я алфавітне підрозділення творів автора та 7Коб — окремий твір одного автора;

821.161.1(477)Шев7Худ Художник Т. Г. Шевченко,

де: 821.161.1 — мова видання російська, (477) — Україна, країна проживання автора, Шев — А/Я алфавітне підрозділення творів автора та 7Худ — окремий твір одного автора.

Ці книги не стоять поруч у фонді, але дають змогу зробити аналіз використання мови. На жаль, трапляються випадки некоректної побудови індексів на ці твори та відповідні ухвалені методичні рішення про заздалегідь неправильну систематизацію саме української та російської літератури. Приміром, індекс УДК 821.161.2Шев7Художник=161.1 зарубіжні колеги сприйматимуть як видання української літератури у перекладі на російську мову, що не відповідає оригінальному творові. Цей індекс радше підпадає під специфіку індексування за ББК. Різниця між цими класифікаціями полягає у тому, що у ББК а першому місці — країна, а далі — мова, наприклад, ББК 84(4Укр=Рос), що означає Література України росій-

ською мовою, а в УДК за мовною ознакою на перше місце виноситься мова 821.161.1, а далі — країна (477). Наприклад, поняттю "Українська література — література, написана українською мовою" (https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_література) відповідає індекс **821.161.2**, а поняттю "Література України — література, написана різними мовами авторами, які мешкають/проживають на території України" — **821(477)**. Методичні рішення мають стосуватися лише правильної побудови індексів УДК. Якщо віддали перевагу збиранню художньої літератури за мовною ознакою, потрібно цього й дотримуватися, наприклад:

821.161.1 Російська література

821.161.1(477) Література України російською мовою

821.161.2 Українська література

821.161.2(430) Література Німеччини українською мовою.

Якщо маєте на меті збирати разом літературу України (незалежно від мови написання твору), то рекомендуємо ухвалити рішення про розміщення індексів УДК разом, наприклад, 821.161.1(477) та 821.161.2, змішано в алфавітному порядку.

Акцентуємо увагу, що американської мови немає. Потрібно обов'язково знати мову оригіналу видання та будувати, використовуючи ЗВ місця (4/9), наприклад, 821.111'282(73) Англійська література США. Літературу на діалектах позначати за допомогою спеціального визначника =...'282 та його підрозділів.

Неодноразово наголошувалося на тому, що розділ 821 Художня література повністю фасетизований (рівний). Фасети мови, місця, часу або періодів (*примітка: не натрапляли на відповідну побудову за цією ознакою у світі, але при побудові індексів використовуються*), спеціальні визначники (СВ) літературної форми, жанрів можна **комбінувати залежно від конкретного випадку** (насамперед це стосується масових бібліотек, згідно з ДСТУ). Отже, може бути цілком відмінна побудова індексів УДК 821 класу за різними ознаками для однієї мережі (це не стосується національних та обласних наукових бібліотек) відповідно до потреб користувачів. І підтвердженням такої побудови індексів є онлайн-каталоги країн, які застосовують УДК.

Для позначення літератури окремих регіонів і країн слід використовувати загальні визначники (4/9), що приєднуються до індексів розділу 821 або до індексів, що позначають літературу окремими мовами. Тому можна використовувати один із варіантів, наприклад:

821(477) Література України — за ознакою місця

821.161.1(477) Література України російською мовою — за мовною ознакою.

Розглянемо кілька варіантів побудови індексів УДК за різними ознаками на одне видання автора, який проживає в Україні: Єсаулов Юрій Олександрович "Чулакабра: Дитячий детектив", оригінальна мова написання — російська, переклад українською:

За мовною ознакою:

Сучасна література України російською мовою

821.161.1(477)'06-312.4-93=161.2, де:

821.161.1 — російська мова видання на першому місці, (477) — Україна, країна проживання автора, із СВ 82'06 Сучасний період, із СВ 82-312.4 Детективні романи, СВ 82-93 Література для дітей та мова документа =161.2 Українська із ЗВ мови (Таблиця 1с);

За ознакою місця та СВ для періодів (фаз розвитку) літератури:

Сучасна література України

821(477)'06, далі за бажанням -312.4-93 ...?=161.2=030.161.1, де:

821 — художня література, (477) — Україна, країна проживання автора, із СВ 82'06 Сучасний період, ЗВ мови позначають мову документа, для позначення перекладу потрібно використовувати загальний визначник =030 Перекладені документи;

Цей самий варіант можна побудувати інакше:

821(477)'06=161.2=030.161.1

Нагадуємо, що у перекладених документах мову оригіналу слід деталізувати за допомогою визначників =030.1/9, мову перекладу — за допомогою визначників =1/9.

Якщо книга в оригіналі написана російською мовою, то індекс буде такий:

821(477)'06=161.1

За ознакою місця та ЗВ часу (Таблиця 1g):

Сучасна література України XXI століття

821(477)"20", далі за бажанням -312.4-93 ...?=...=030...

де: 821 — художня література, (477) — Україна, країна проживання автора, із ЗВ часу "20";

За ознакою літературної форми, жанрів:

Детективи сучасної літератури України

821-312.4(477)'06, далі за бажанням?=...=030...

де: 821 — художня література, із СВ 82-312.4 Детективні романи та (477) — Україна, країна проживання автора.

І це не єдині варіанти індексування наведеної книги.

Для зручної та ефективної побудови індексів УДК для фонду художньої літератури бібліотек та інформаційних центрів рекомендуємо розпочати роботу з побудови власної робочої таблиці індексів зіставлення УДК та ББК, вписавши на початку індекси ББК, які є в наявності.

(Продовження теми в наступному номері)

Валентина Муравйова,
завідувач відділу класифікаційних систем
Книжкової палати України

Вікторія Солодовнік,
старший науковий співробітник
відділу класифікаційних систем
Книжкової палати України